

FİNANSAL TABLOLARIN DENETİMİNDE ALTERNATİF BİR YAKLAŞIM: FİNANSAL TABLOLARIN SİGORTA ETTİRİLMESİ MODELİ

Adem DURSUN*

Özet: Finansal tabloları denetlemenin metodolojisi, finansal tabloların hazırlandığı muhasebe sürecini mesleki standartlara uygun olarak incelemek ve finansal tabloların dürüstlüğü hakkında bir görüşe ulaşmaktır. Finansal tablolara ilgili bu tür bir görüşün güvenilirliği, işletme yönetiminin dürüstlüğüne ve denetçilerin bağımsız davranmasına bağlıdır. Ancak, son yıllarda dünyada ve ülkemizde ortaya çıkan muhasebe skandalları ve bu skandallara denetçilerin isimlerinin karışması, hem finansal tablolara hem de denetim görüşlerine güveni sarsmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, büyük ölçüde güven esasına dayanan finansal tablolara ilgili denetim görüşünün verilmesinin yerine, olabilecek hatalı veya eksik bilgilere karşı finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin uygulanabilirliğini araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, denetçiler, finansal tabloların denetimi

I. Giriş

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre finansal tabloların denetiminde, işletmenin finansal tablolarının finansal durumu, faaliyet sonuçlarını ve finansal durumdaki değişimleri doğru ve dürüst, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak yansıtıp yansıtmadığı konusunda bir görüş oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Finansal tabloların denetiminde denetçilerin sorumluluğu, mesleki standartlara uygun inceleme yapmak, finansal tabloların dürüstlüğü konusunda bir görüşe ulaşmak ve bulgularını raporlamaktır. Bu rapor, finansal tabloların güvenilirliğini arttırmaktadır.

Denetim raporları yıllık finansal tablolara birlikte kamuya açıklanmaktadır. Denetlenmiş finansal tabloları kullananların çoğu, denetim görüşünü veren denetçileri tanımazlar. Ancak, denetçilerin kaliteli ve güvenilir bir denetim görüşü açıkladıklarını kabul eder ve finansal tablolarda önemli hataların olmadığına güvenerek kararlarını verirler. Diğer bir ifadeyle, yatırım riskinin olduğunu her zaman kabul eden yatırımcılar, denetim raporundan dolayı kararlarında bilgi riskinin çok az veya olmadığını düşünürler. Ancak son zamanlarda ortaya çıkan muhasebe skandalları ve bu skandallara denetçilerin isimlerinin karışması, günümüzde uygulanmakta olan ve büyük ölçüde güven esasına dayanan finansal tablolara ilgili denetim yaklaşımının yeniden oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu ihtiyaç, önemli hatalardan

*Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme ABD

dolayı oluşabilecek zararlara karşı finansal tabloların sigorta ettirilmesi yaklaşımıyla giderilebilir.

II. Finansal Tabloların Denetiminde Mevcut Durum

Finansal tabloların denetimi günümüzde en fazla gelişen ve uygulama alanı bulan denetim türüdür. Finansal tabloların denetimi; “bir işletmenin finansal tablolarının finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını doğru ve dürüst, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak yansıtıp yansıtmadığı konusunda bir görüş oluşturmaktır” şeklinde tanımlanmaktadır¹.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi denetim çalışmalarının temeli, bir karşılaştırma sürecine dayanmaktadır. Buna göre, işletme yönetimi hazırladığı finansal tablolarda yer alan bilgilerin doğru olduğu iddiasında bulunmakta ve denetçide genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere dayanarak bu iddiaların doğru olup olmadığını incelemektedir. Bu bakımdan muhasebe bilgilerinin kaynağından işletme dışındaki kullanıcılara aktarılmasında önemli bir aracı olan denetçiler, hem finansal tabloları hazırlayanlardan hem de bu tabloları kullananlardan bağımsız olmalıdır². Çünkü, denetçilerin ve incelenen finansal tabloların güvenilirliği bağımsızlıkla doğru orantılıdır. Tarafsız, doğru ve dürüst davranma olarak tanımlanan bağımsızlık, denetim mesleğinde olmazsa olmaz bir özelliktir. Buna göre finansal tablolarla ilgili denetim kanıtlarının toplanmasında, değerlendirilmesinde ve sonuçların raporlanmasında denetçilerin tarafsız bir bakış açısına sahip olması gerekir³.

Denetim mesleğinde denetçiler, hem gerçekte hem de görünürde bağımsız olmalıdır. Gerçekte bağımsızlık, denetçilerin denetim görevini yaparken dürüst ve tarafsız davranmasını ifade eder. Görünürde bağımsızlık ise denetçinin dürüst ve tarafsız davranmadığı sonucunu çıkaracak her türlü ilişkilerden kaçınmasıdır. Dürüstlük, mesleğin gerektirdiği dikkat ve özenin gösterilmesi ve bilgi kullanıcılarının yanıltılmamasıdır. Tarafsızlık, denetçilerin her hangi bir etki altında kalmadan kendi kararını kendisinin vermesidir⁴.

Denetçilerin bağımsızlığı, diğer bir ifadeyle doğruluk ve dürüstlüğü ile karakter yapısı ve kabiliyeti arısında yakın bir ilişki vardır. Örneğin, denetçi her şeyden önce bağımsız davranması gerektiğine inanmalıdır. Ayrıca, bağımsız davranabilmesi için de denetim mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve deneyime sahip olmalıdır. Bu durum günümüzde uygulanmakta olan finansal

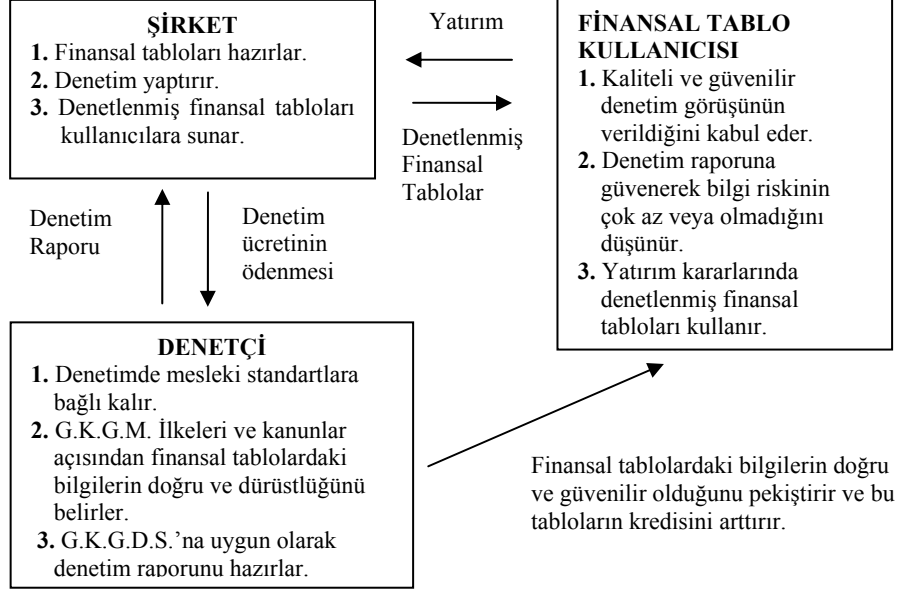
¹Ümit Ataman, Rüstem Hacırustemoğlu, Nejat Bozkurt, Muhasebe Denetimi Uygulamaları, Birinci Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, s.18.

² Ersin Güredin, Denetim, Altıncı Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1994, s.12.

³ Nejat Bozkurt, Muhasebe Denetimi, Birinci Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 1998, s.38.

⁴ Celal Kepekçi, Bağımsız Denetim, Dördüncü Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2000, s.16.

tabloların denetimini özetleyen Şekil 1’de gösterilen ilişkilerden de açık olarak anlaşılmaktadır.

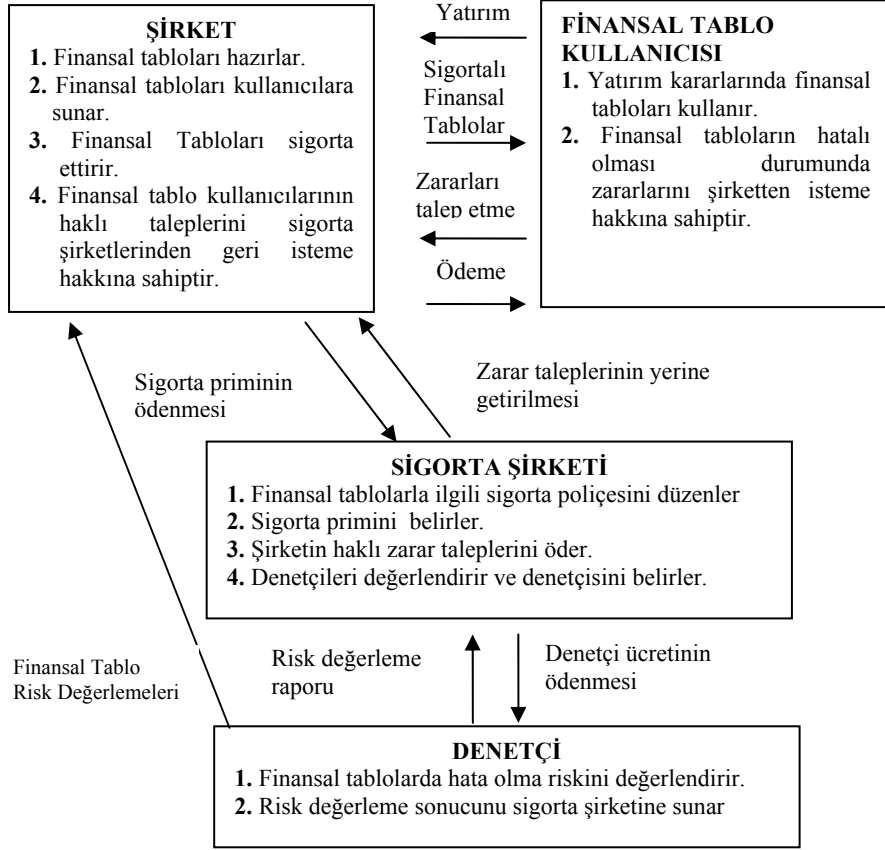
Not: Tablodaki G.K.G.D.S.’nin “Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları”nı ifade etmektedir.

Şekil 1. Şirket, Denetçi ve Finansal Tablo Kullanıcısı Arasındaki İlişkiler

III. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modeli

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modeli, finansal raporlamanın kalitesini iyileştirmek ve sermaye piyasasına güveni artırarak yatırımları teşvik etmek amacıyla geliştirilen bir modeldir. Bu modelin uygulaması Şekil 2’de özetlenmiştir⁵.

⁵ Sudip Bhattacharjee, Kimberly Moreno, James Yardley, “Auditors as Underwriters: An Alternative Framework”, International Journal of Auditing, Int.J. Audit 9: 2005, s.13.

Şekil 2. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modeli

Şekil 2 incelendiğinde, finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin uygulanmasında dört tarafın olduğu görülmektedir. Bunlar, finansal tablo denetimi yaptıran şirketler, sigorta şirketleri, finansal tablo kullanıcıları (yatırımcılar) ve denetçilerdir. Modelin uygulanış biçimi, modelde yer alan tarafların yetki ve sorumlulukları ise aşağıda açıklanmıştır⁶.

A. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modelinde Denetim Yaptıran Şirketler

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinde denetim yaptırmak zorunda olan şirketler, finansal tablolarını olabilecek hatalardan dolayı ortaya çıkacak zararlara karşı, sigorta şirketlerine sigorta ettirmektedir. Buna göre sigorta şirketi, sigorta ettirilen finansal tablolarda hata olması durumunda

⁶ Sudip Bhattacharjee, Kimberly Moreno, James Yardley, a.g.m. ss.1-15

yatırımcıların uğrayacağı zarardan, finansal tablolarını sigorta ettiren şirkete karşı sorumlu olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, finansal tablo kullanıcılarının uğradığı zararı sigorta şirketinden doğrudan doğruya talep etme hakkı bulunmamaktadır. Sigorta şirketi, yatırımcıların uğradığı zararı, sözleşme şartlarına göre finansal tablolarını sigorta ettiği şirkete ödemektedir.

Yukarıda ifade edilen zararın sadece finansal tablolarda bulunan ve finansal tablo kullanıcılarının kararlarını olumsuz yönde etkilemesi beklenen hata veya eksik bilgilerden kaynaklanan zarar olması gerektiği bilinmelidir. Yatırımcıların hisse senetlerinin fiyat dalgalanmalarından dolayı karşılaşılabilecekleri riskler veya zararlar bu kapsamda değerlendirilmemelidir.

Finansal tablolarını sigorta yaptıran şirketler sigorta şirketlerinin finansal gücünü, şirketin risk yönetimine sağladığı katkı ve sigorta maliyetlerini dikkate alarak bir veya birden fazla sigorta şirketiyle sözleşme yapabilirler.

B. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modelinde Sigorta Şirketleri

Sigorta şirketleri, finansal tablolarda hata olması durumunda yatırımcıların uğrayacağı zararı finansal tablolarını sigorta ettiren şirkete ödemektedir. Bu bakımdan sigortalama sürecinde, finansal tablolarını sigorta ettiği şirketi değerlendirmek ve denetim riskini belirlemek zorundadır.

Sigorta şirketleri, denetçilerin risk değerlendirme raporlarını dikkate alarak şirketleri, finansal tablolarında hata bulunma riskine göre sınıflandırmaktadır. Sigorta primleri ise bu sınıflandırma dikkate alınarak belirlenmektedir.

Sigorta şirketleri sigorta sözleşmesini hazırlarken, şirketlerin faaliyette bulunduğu sektör, organizasyon yapısı, ürettiği mal ve hizmetlerin türü, üretim ve pazarlama politikaları, iç kontrol sistemi, çeşitli kurumlarla olan ilişkileri, işletme yönetiminin dürüstlüğü, finansal yapısı, muhasebe sisteminin özelliği ve hangi faaliyetlerin sigorta kapsamında yer alacağını göz önünde bulundurmalıdır.

Yukarıda sıralanan faaliyetler hakkında yeterli ve güvenilir bilgilerin elde edilmesinin ancak uzman bir denetçinin yardımıyla mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sigorta şirketleri istedikleri denetçilerle anlaşma yapabilmelidir. Ancak, denetçiler belirlenirken, denetçinin geçmişi, verdiği hizmetin kalitesi ve maliyeti, mesleki bilgi ve deneyimi, piyasadaki itibarı ve sigorta şirketinin risk yönetimine yapacağı katkı dikkate alınmalıdır.

C. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modelinde Denetçiler

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin en önemli konularından birisi de, denetçilerin konumu ve sorumluluğudur. Bu modelde denetçilerin görevi, günümüzde uygulanmakta olan denetimlerde olduğu gibi, finansal tablolarla ilgili denetim görüşü verilmesi değildir. Diğer bir ifadeyle, finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü konusunda bir denetim görüşüne ulaşılması denetçiden beklenmemektedir. Ancak, bu modelde denetçilerin en önemli

görevi, şirketlerin değerlendirilmesi ve finansal tablolarında hata bulunma risklerinin belirlenmesi olmaktadır.

Günümüzde finansal tabloların denetiminde denetçiler, finansal tabloların işletmenin finansal durumunu, finansal durumundaki değişimleri ve faaliyetlerle ilgili sonuçları doğru ve dürüst bir biçimde sunduğu hususunda bir görüş bildirmektedir. Bu tür bir görüşün verilmesi, denetçileri çeşitli kaynaklardan gelen baskılarla karşı karşıya getirmektedir. Denetçilerin ve üçüncü derece akrabalarının denetlenen şirketle ortaklıklarının, iştiraklerinin ve menfaat ilişkilerinin olması, geçmiş yıllara ilişkin denetim ücretinin geçerli bir nedene dayanmaksızın ödenmemesi, denetim ücretinin piyasa rayicinin çok altında veya üstünde olması gibi durumlar bu baskılara örnek verilebilir. Ayrıca, denetlenen şirket hakkında medya tarafından yapılan lehte veya aleyhte yazılar denetçileri etkileyebilir. Dolayısıyla finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinde, finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü hususunda bir denetim görüşünün verilmesinin istenmemesi denetçileri bu baskılardan kurtaracaktır. Bu durum denetçilerin tarafsızlığının ve dolayısıyla toplumda itibarlarının artmasına da neden olacaktır.

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinde denetçilerin müşterileri, finansal tablolarının denetimi yapılan şirketlerden ziyade sigorta şirketleri olacaktır. Sigorta şirketleri istedikleri denetçilerle serbest olarak sözleşme yapabileceklerdir. Bu bağlamda denetçiler, finansal tablolarını sigorta ettiren şirketleri değerlendirecek ve finansal tabloların hatalı olma riskini belirlemeye yönelik denetim çalışmaları yapacaklardır. Denetçilerin verdiği risk değerlendirme raporuna göre sigorta şirketleri, müşteri şirketlerin bulunduğu risk sınıflarını ve ödeyecekleri primleri belirleyecektir. Şüphesiz ki, bu risk sınıfları ve ödenen primler yatırımcıların şirketin finansal tablolarının kalitesi ve güvenilirliği konusunda vereceği kararlarda etkili olacaktır.

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modeli, denetçilerin sorumluluklarını da azaltabilir. Örneğin, finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü hususunda bir görüş vermesi istenmeyen denetçi, sürekli olarak denetim süreciyle ilgili subjektif konularla ilgilenmeyecektir. Bunun yerine temel görevi olan, finansal tablolarda yer alan bilgilerin risk değerlemesiyle ilgili konulara yoğunlaşacaktır. Bu konuda sürekli olarak müşteri işletmenin muhasebe sistemini izleyen ve analiz eden sürekli denetimin kullanımı denetçiye yardımcı olacaktır⁷.

D. Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modelinde Finansal Tablo Kullanıcıları

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin, finansal tablo kullanıcılarının hatalı veya eksik bilgilerden dolayı ortaya çıkacak zararlara

⁷ Ercan Bayazıtı, "Sürekli Denetim: Geleceğin Denetimi", Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl: 2, Sayı: 6, Şubat 2002, ss. 119-128

karşı korunmasına yönelik bir model olduğu söylenebilir. Çünkü bu model, finansal tablo kullanıcılarına finansal tablolardaki hatalı veya eksik bilgilerden dolayı ortaya çıkabilecek zararları, finansal tablolarına güvenerek yatırım yaptığı şirketten kanuni olarak talep etme imkânı vermektedir. Bu modelde, finansal tablo kullanıcıları zararlarını mahkemeye başvurmadan doğrudan doğruya şirketten talep etmektedir. Yatırım yapılan şirket ise, söz konusu bu zararı sigorta şirketinden ödediği primler nispetinde geri isteme hakkına sahiptir. Bu durum günümüzde uygulanan denetim çalışmalarında denetçilerin tarafsız davranıp davranmadığına yönelik denetim davalarını ortadan kaldıracaktır. Ayrıca, yatırım yapılan şirketin iflası durumunda günümüzde şirket alacaklılarının tüm alacaklarını almadan paylarını alamayan yatırımcılar, bu modelin uygulanmasıyla alabileceklerdir.

IV. Sonuç

Sermaye piyasalarına güvenin artması yatırım kararlarında kullanılan bilgilerin doğru ve güvenilir olmasına bağlıdır. Söz konusu bu bilgilerin güvenilirliği ancak yapılacak denetimlerle sağlanabilir. Yapılacak denetimlerin güvenilirliği ise sermaye piyasalarına fon arz edenler ile fon talep edenler arasında oluşacak çıkar çatışmalarını önlemesiyle doğru orantılıdır. Ancak, son zamanlarda dünyada ve ülkemizde ortaya çıkan muhasebe skandalları ve bu skandallara denetçilerin isimlerinin karışması, denetlenmiş finansal tablolara ve denetçilere olan güveni sarsmıştır. Bu durum, büyük ölçüde güven esasına dayanan finansal tablolarla ilgili denetim anlayışının değişmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü ile ilgili bir denetim görüşünün verilmesinin yerine, finansal tablolarda olabilecek hatalardan veya eksik bilgilerden dolayı ortaya çıkacak zararlara karşı finansal tabloların sigorta ettirilmesi modeli benimsenmelidir.

Modelin başarılı olarak uygulanabilmesi için Sermaye Piyasası Kanunu'nda yeni düzenlemelerin yapılması gerekir. Sermaye piyasasına kota edilen şirketlerin finansal tablolarını sigorta ettirmesi, sadece finansal yapısı güçlü sigorta şirketleriyle sözleşme yapılması, şirketin iflası durumunda şirket borçlarının ödenmesinin sigorta kapsamında yer almaması, diğer bir ifadeyle sadece yatırımcıların paylarının sigorta kapsamında olması, sigorta şirketlerinin krize girmesini önleyici tedbirler alınması bu düzenlemelere örnek verilebilir.

Denetimde finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin uygulanması; finansal tablolarını sigorta ettiren şirkete, sigorta şirketlerine, yatırımcılara ve denetçilere bir çok bakımdan fayda sağlayacaktır.

Finansal tablolarını sigorta ettiren şirketler, finansal tablolarındaki hatalı veya eksik bilgilerden kaynaklanan zararlarını sigorta şirketlerinden alabileceklerdir.

Modelin uygulanmasıyla sigorta şirketlerinin faaliyet alanı genişleyecektir. Sigorta şirketlerinin arasında kalite ve fiyat konusunda rekabet artacak ve dolayısıyla finansal güçlerini iyileştirmek için birleşecekler veya

sermayelerini artıracaklardır. Bu durum, sigorta şirketlerine güvenin artmasına neden olacaktır. Sigorta şirketlerinin zarar taleplerini karşılayabileceklerine güvenin artması ise, sermaye piyasasına güveni artıracak ve dolayısıyla yatırımcılar yatırım yapmaya teşvik edilecektir.

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinde, finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü hususunda bir denetim görüşünün verilmemesi, denetçileri denetim sürecinde karşılaştıkları baskılardan kurtaracaktır. Bu durum, denetçilerin tarafsızlığının ve dolayısıyla toplumda itibarlarının artmasına da neden olacaktır.

Finansal tabloların sigorta ettirilmesi modelinin uygulanması durumunda yatırımcılar, hatalı veya eksik bilgilerden kaynaklanan zararlarını yatırım yaptığı şirketten isteme hakkına sahip olacaklardır.

Sonuç olarak, finansal raporlamanın kalitesini artıran, yatırım kararlarında bilgi riskinin önemli derecede azalmasını sağlayan, yatırımcıların finansal raporlara, denetçilere ve dolayısıyla sermaye piyasasına güvenini artıran bu uygulamayla sermaye piyasası amaçlarına daha etkili olarak ulaşmış olacaktır.

Abstract: The methodology of auditing financial statements is to analyze the accounting process in which financial statements are prepared in line with the professional standards and to reach a judgment about the honesty of financial statements. Reliability of such an insight about financial statements depends on the honesty of management and interdependence of auditors. But, accounting scandals appeared recently in Turkey and rest of the world and the fact that some auditors took part in those scandals shook people's faith in financial statements and auditing opinions. Therefore the aim of this study is to search the applicability of the model of having financial statements insured against mistaken or missing information instead of giving an auditing opinion which is highly based on trust.

Key Words: Auditing, auditors, auditing financial statements

Kaynakça

- Ataman, Ümit. Hacıüstemoğlu, Rüstem. Bozkurt, Nejat. (2001), **Muhasebe Denetimi Uygulamaları**, Birinci Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Bayazıtlı, Ercan. (Şubat 2002), "Sürekli Denetim: Geleceğin Denetimi", *Muhasebe ve Denetim Bakış*, Yıl: 2, Sayı: 6, ss. 119-128.
- Bhattacharjee, Sudip. Moreno, Kimberly. Yardley, James. (2005), "Auditors as Underwriters: An Alternative Framework", *International Journal of Auditing*, *Int.J. Audit* 9, ss. 1-15.
- Bozkurt, Nejat. (1998), **Muhasebe Denetimi**, Birinci Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Güredin, Ersin. (1994), **Denetim**, Altıncı Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kepekçi, Celal. (2000), **Bağımsız Denetim**, Dördüncü Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.